

Terezínská iniciativa 108

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

leden 2022

***Ve středu 24. listopadu 2021
se konal symbolický pochod živých
z Bohušovic nad Ohří do Terezína.***

Foto: Radim Nytl

Ještě k závěru loňského roku, ještě k akcím, které se konaly v rámci 80. výročí zahájení deportací Židů z protektorátu, a vznik ghetta Terezín

Pochod živých z Bohušovic do Terezína

*Michal Stránský a Michaela Vidláková
foto Radim Nytl*

Ve středu 24. listopadu minulého roku se v rámci vzpomínkových akcí k 80. výročí zahájení deportací a vzniku ghetta Terezín uskutečnil symbolický pochod živých se zapálenými svíčkami z Bohušovic nad Ohří do Terezína. Pochodovalo se na paměť všech, kteří Terezínem prošli. Po stopách těch, kteří z nádraží v Bohušovicích putovali do ghetta v Terezíně právě před osmdesáti lety.

Datum 24. listopadu nebylo vybráno náhodou, skrývá v sobě symboliku prvního transportu AK 1, který čítal 342 židovských mužů z tzv. Aufbaukomanda I. Mužů, kteří přišli do Terezína jako první, aby vybudovali ghetto pro další vězně. Těžkými podmínkami ghetta pak prošlo během šoa 155 tisíc lidí.

Pochod živých začal u nádraží v Bohušovicích, kde ředitel PT Jan Roubínek přivítal účastníky, mezi nimiž byl i německý velvyslanec Andreas Künne a rakouská velvyslankyně dr. Bettina Kirnbauer, která se dokonce přidala k pochodu. Přítomen byl i ústecký hejtman a bohušovicická starostka, předsedové FŽO i ŽOP a mnoho dalších, ať už zastupovali nějakou organizaci nebo tam přišli sami za sebe. O vzniku, historii a významu ghetta Terezín promluvil doc. Vojtěch Blodig, pár slov pochodu na cestu připojila jediná pamětnice, která si tu trasu prošla jako šestileté dítě před 79 lety, s ruksáčkem na zádech naplněným tím nejnütnejším – pro jistotu, kdyby ji od rodičů třeba naddlouho (nebo snad navždy?) odtrhli. Svou krátkou vzpomínku zakončila Michaela Vidláková zvoláním: „Tak vpřed do

Terezína! Jdeme!“ a sama vykročila. Zřejmě nejstarší dáma, která i nyní celý pochod absolvovala.

Účastníci pochodu s hořícími svíčkami v rukou došli až k pietní desce u železniční vlečky v Terezíně, kde složili zapálené svíčky. Následoval kulturní program,

Jan Roubínek, ředitel Památníku Terezín

Petr Papoušek a Andreas Künne, velvyslanec SRN

Hořící svíčky u železniční vlečky

Bente Kahan a Michaela Vidláková

v němž studenti Přírodní školy připomněli tragický osud terezínských chlapců zhudebněnými básněmi Hanuše Hachenburga a Petra Ginze a své vystoupení tradičně zakončili neúřední hymnou ghetta, Švenkovým Terezínským maršem. Pak ale přišlo milé překvapení, které ředitel PT v Bohušovicích přislíbil: Pochodu se totiž zúčastnila i vynikající zpěvačka z Wroclavi, která se hodně věnuje terezínské tvorbě, Bente Kahan, a za-

zpívala na závěr píseň Ilse Weberové: Ich wandere durch Theresienstadt.

Tak ještě poděkování všem, kteří se podíleli na této velmi emotivní akci: těm, kdo přišli svou účastí vyjádřit solidaritu s těmi, kteří se před lety vydávali na pouť – bohužel většinou do nenávratna, také těm, kdo při ní účinkovali, ale i těm, kdo se podíleli na její přípravě a organizaci a zajištění bezpečnosti průvodu.

David Peter zapaluje první svíčku

Fero Bányai a Pavel Štingl

Chanuka 2021

mistran, foto Karel Cudlín

V neděli 28. listopadu 2021 začala chanuka – svátek světla. Vrchní pražský rabín David Peter zapálil první chanukovou svíci v 18 hodin v Památníku ticha na pražském nádraží Bubny. Na akordeon zahrál Michal Šmíd.

Setkání nazvané Světlo pro vítězství završilo letošní vzpomínkový cyklus k 80. výročí zahájení deportací českých a moravských Židů do Lodže a do Terezína a vzniku ghetta Terezín.

Smutné výročí společně připomínaly Památník Terezín, Židovské muzeum v Praze, Památník ticha, Terezínská iniciativa a dalších osm paměťových institucí.

Michal Šmíd zahrál na akordeon

Také v Praze na Palachově náměstí se před Rudolfinem rozsvítilo první světlo na veliké několikametrové chanukiji. Tam ho rozsvěcovali pomocí zdvihacího zařízení.

V listopadu 2021 skončil Hudební festival Věčná naděje

Irma Mrázková, foto Kateřina Fialová a Jan Pohribný

Nadační fond Věčná naděje, organizátor festivalu Věčná naděje, byl založen roku 2017, kdy se uskutečnil jeho nultý ročník. Hlavním důvodem založení fondu a jeho posláním bylo rozvoj odkazu terezínských skladatelů, a to živou interpretací hudebních děl i dalšími formami, jako jsou například přednášky či literární večery.

Hudební festival Věčná naděje, festival nejen terezínských autorů, je založen na myšlence důležitosti šíření povědomí o hudbě a hudebních dílech, jež vznikala

v Ghettu Theresienstadt, jakož i o hudbě, vznikající během holocaustu. Jádrem festivalu tvoří především opomíjená díla umělců Terezína. Jde o tvorbu Viktora Ullmanna, ►

Gideona Kleina, Hanse Krásy, Pavla Haase, jež zůstává stále nedocenená.

Na období 24. října až 23. listopadu 2021 připravili organizátoři 4. ročník festivalu, na jehož programu byly tři večery klasické hudby, klavírní recitál, dětská opera, přednáška a večer s kabaretními písněmi a zhudebněnými básněmi z Terezína.

Festivalu se podařilo prodloužit spolupráci s projektem Musica non grata, čtyřletým projektem Národního divadla rozeznávající hudbu meziválečné Prahy. Tak se mohl uskutečnit velkolepý zahajovací koncert ve Státní opeře dne 24. října, na kterém se představil orchestr a sólisté Státní opery, hobojsista Vilém Veverka, to vše pod taktovkou dirigentky Olgy Machoňové Pavlů. Téměř vyprodané hlediště divadla si mohlo vyslechnout např. Suitu pro hoboj a smyčcový orchestr Pavla Haase, Partitu od Gideona Kleina, Císaře Atlantidy Viktora Ullmanna, to vše doplněné čtením úryvku povídky Velká bílá cesta od Arnošta Lustiga, v přednesu Vilmy Cibulkové a Tomáše Töpfera.

26. října následoval klavírní recitál Adama Skoumala, na kterém svým osobitým přednesem představil např. Reminiscenci Karla Bermana, Písňe beze slov Felixe Mendelssohna Bartholdyho či Jaro Josefa Suka. Večer byl započat čtením úryvku knihy Tři kapitoly od Erika Poláka, kterou festival Věčná naděje letos uvedl jako audioknihu s možností zakoupení na webu Supraphonline.cz. Knihu načel herec Daniel Krejčík, hudební doprovod opatřil David Dorůžka.

Dne 4. listopadu bylo na programu vystoupení skvělého Graffova kvarteta v prostorách Michnova paláce, tento se ale z důvodu nemoci členů ansámblu nakonec nemohl uskutečnit.

Pátek 5. listopadu patřil jednomu z našich nejlepších dechových uskupení – PhilHarmonia Octet v čele s hobojsistou Vilémem Veverkou, kteří provedli Divertimento pro dechové okteto Gideona Kleina, poté s doprovodem barytonu Romana Janála představili výběr z díla Chlapcův kouzelný roh Gustava Mahlera.

V neděli 7. listopadu se uskutečnilo dětské představení Brundibár v překrásných prostorách Stavovského divadla v provedení Dětské opery Praha. Vyprodané hlediště,

zaplněné dětmi a jejich rodiči i prarodiči, si mohlo z úst Evy Hazdrové-Kopecké vyslechnout pohnutou historii díla a přivítat dvě přeživší terezínské ghetto, paní Michaelu Vidlákovou, která zavzpomínala na svůj pobyt na tomto místě během 2. světové války, a paní Hyndrákovou. *(O tomto představení jsme psali ve 107. čísle našeho časopisu – pozn. redakce.)*

Ve středu 10. listopadu se uskutečnila přednáška v úchvatných prostorách Winternitzovy vily, na které PhDr. Zuzana Peterová spolu s doc. PhDr. Vojtěchem Blodigem, CSc., představili v hrubých rysech historii ghetta Terezín a život zde za 2. světové války. Mluvené slovo pak bylo podtrženo tóny violy, na kterou naše přední violistka Kristina Fialová Nouzovská zahrála Preludium J. S. Bacha a Ukolébavku a Preludium Gideona Kleina.

Závěrečný večer 4. ročníku festivalu pak nemohl proběhnout v krásnějších prostorách, než kterými byl interiér Španělské synagogy v Praze. Během večera se představila polsko-norská umělkyně Bente Kahan, která spolu s izraelským dirigentem Ronenem Nissanem a komorním uskupením Leopoldinum Orchestra představili terezínské kabaretní písně, zhudebněné básně Ilse Weber a Tadeusze Różewicze či Variaci a fuga na hebrejskou píseň Viktora Ullmanna.

Čtvrtý ročník festivalu je za námi. Přípravy, vzhledem ke zrušenému ročníku v roce 2020, byly dlouhé, nicméně se vyplatily. Organizování jakéhokoliv kulturního počínu v současné době je velmi těžké, především z důvodu stále se šířící pandemie i z důvodu množství dalších kulturních akcí, které v Praze na podzim probíhaly, aby naplnily svůj program. Nicméně reakce diváků a posluchačů festivalu Věčná naděje jsou nesmírně pozitivní, organizátoři jsou pravidelně podporováni ve snaze pokračovat a zorganizovat další ročníky.

V současné době se organizátoři plně věnují přípravám 5. ročníku festivalu plánovaného v termínu 15. února až 3. dubna 2022. Opět by se měl uskutečnit na různých impozantních místech Prahy, některé akce by pak mohly být uskutečněny i mimo hlavní město. Pro další informace sledujte stránky www.vecnanadeje.org nebo zamiřte na youtube kanál Věčná naděje, kde naleznete dva unikátní záznamy jarních koncertů, dokument o tzv. terezínských autorech i ukázkou z audioknihy Věčná naděje.

Vilma Cibulková a Tomáš Töpfer ve Státní opeře – 24. 10. 2021 – foto J. P.

Bente Kahan ve Španělské synagoze – 23. 11. 2021 – foto K. F.

5. ročník hudebního festivalu
nejen terezińských skladatelů

Věčná naděje '22

15. únor 2022

Sál Pražské konzervatoře

Komorní orchestr Pražské konzervatoře

Ladislav Horák – akordeon

Chuhei Iwasaki – dirigent (Japonsko)

Zahajovací koncert:

Astor Piazzolla – výročí krále

argentinského tanga

21. únor 2022

Španělská synagoga

Talichovo kvarteto

3. březen 2022

Klášter sv. Anežky České

Josef Špaček – housle

Miroslav Sekera – klavír

25. březen 2022

Jazz Dock

Preßburger Klezmer Band (Slovensko)

31. březen 2022

Kostel sv. Vavřince

Krása Quartet

Cyklus Mladé naděje

3. duben 2022

Kostel U Salvátora

Hudba Hradní stráže

a Policie České republiky

Plk. Václav Blahunek – šéfdirigent

Karel Dohnal – klarinet

Závěrečný koncert: Hudba pro Prahu

... a přece zní dál!

**Iva Nevoralová, *Musica non grata*
foto Serghei Gherciu, Národní divadlo**

Objevovat originalitu a krásu „nové“ hudby skladatelů a skladatelek první poloviny 20. století, jejichž dílo bylo z rasových, náboženských, politických či genderových důvodů označeno nálepkou „nežádoucí“: takový je cíl česko-německého projektu *Musica non grata*, který se zrodil ze spolupráce Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, Opery Národního divadla a Státní opery.

Zejména poslední jmenovaná, v letech 1888 až 1938 Nové německé divadlo, sehrála v kulturním životě předválečné Prahy naprosto mimořádnou roli. V letech 1911 až 1927 stál v jejím čele dirigent a skladatel Alexander Zemlinsky, jedna z vůdčích osobností nejen evropské, ale – nebojme se říci – i světové hudby první poloviny 20. století. Švagr Arnolda Schönberga působil v Praze šestnáct let a za tu dobu zde uvedl nejen bezpočet českých, ale i světových premiér zcela zásadních děl evropské moderny: Schrekerův *Vzdálený zvuk* (česká premiéra, 1920), Schönbergovo monodrama *Očekávání* (světová premiéra, 1924) či světový hit Ernsta Křenka *Jonny spielt auf* (Jonny vyhrává, česká premiéra, 1927). Zemlinského nástupce George Szell pokračoval v jeho šlépějích a v roce 1933 premiéroval *Zásnuby ve snu* Hanse Krásky. Stranou nestálo ani české Národní divadlo, které v roce 1927 uvedlo poprvé na divadelní jeviště později světově proslulou pohádkovou operu Jaromíra Weinbergera *Švanda dudák* (v roce 1931 se hrál *Švanda* v Metropolitní opeře v New Yorku, o tři roky později v londýnské Covent Garden). Toto nesmírně kreativní období, jež v sobě dokonale mísilo česko-německo-židovský živel meziválečného Československa, zasáhl devastujícím způsobem nástup nacionálních socialistů k moci. Radě skladatelů se podařilo

včas emigrovat, aby v zahraničí méně či více úspěšně pokračovali ve své tvůrčí práci. Řada z nich však svou lásku k domovu, důvěřivost či jednoduše životní smůlu zaplatila životem. *Entartete Musik*, nebo-li „zvrhlá hudba“, ovšem i přes tuto tragickou zkušenost navždy zůstala úžasným kaleidoskopem stylů a přehlídkou nesmírně kvalitní, zajímavé a stále aktuální hudby. Cílem projektu *Musica non grata* je tuto krásu objevovat a zpřístupnit ji dnešnímu publiku.

Poznamenán pandemií, přesunul se projekt v prvních dvou sezonách především do online prostředí. V roce 2020 a 2021 nabídl devět živých streamů, ve kterých zazářili vedle zahraničních hostů rovněž sólisté Národního divadla a Státní opery ve skladbách Hanse Krásky, Bohuslava Martinů, Pavla Haase, Vítězslavy Kaprálové, Erwina Schulhoffa a mnoha dalších. Česká televize odvysílala záznam světové premiéry fragmentu opery *Malva* Alexandra Zemlinského a koncertu s názvem *Jako by se to všechno stalo včera* s houslistkou Viviane Hagner. V listopadu 2021 se pak konečně dočkaly za velkého zájmu diváků svého provedení také první dvě jevištní díla: operní jednoaktovka *Očekávání* Arnolda Schönberga a zpívaný balet Kurta Weilla *Sedm smrtelných hříchů* – událost, která neunikla pozornosti evropských médií. O to s větším nadšením vyhlížíme rok 2022, jenž nabídne premiéry čtyř strhujících operních titulů: *Vzdálený zvuk* Franze Schreker, jedné z nejúspěšnějších evropských oper první poloviny 20. století, surrealistické *Plameny* Erwina Schulhoffa v režii slavného Calixta Bieita, nejslavnější jazzovou operetu 30. let *Ball im Savoy* Paula Abrahama a již zmiňovaný pohádkový příběh *Švanda dudák* Jaromíra Weinbergera. Čtveřici doplní originální *Zásnuby ve snu* Hanse Krásky v koprodukcii s Národním divadlem moravskoslezským. V dubnu a květnu připomene *Musica non grata* statečnost obyvatel Varšavského ghetta českou premiérou symfonie Mieczysława Weinberga *Kaddish* a koncertem polské zpěvačky Olgy Milesczuk. Projekt dále nabídne komorní koncerty, besedy se zajímavými osobnostmi, řadu edukačních programů, letní mistrovské kurzy v Terezíně a další mimořádné akce. Bohatý program sezony 2022 najdete na www.musicanongrata.cz.

Národní divadlo

Jako by se to všechno stalo včera, koncert Česko-německého fondu budoucnosti a Národního divadla, sólistka: Viviane Hagner

Z představení Zemlinsky 150, fragment z opery Malva, Alexander Zemlinsky

Rok 2021 v Památníku Terezín

Jan Roubínek, ředitel Památníku Terezín

Také v uplynulém roce pandemie koronaviru velmi citelně poznamenala aktivity Památníku Terezín a velmi negativně se odrazila v počtu jeho návštěvníků. Ten v roce 2021 činil jen asi čtvrtinu v porovnání s lety před počátkem pandemie, kdy k nám ročně přijíždělo téměř 300 tisíc návštěvníků.

Přesto naše instituce nepřestávala dále poskytovat své služby veřejnosti, třebaže s pochopitelnými omezeními. Chci na tomto místě poděkovat za trvalou pomoc a podporu ze strany našeho zřizovatele – Ministerstva kultury České republiky, bez níž by udržení našeho alespoň základního provozu v tomto nelehkém období nebylo možné, ale také pomoci a spolupráce ze strany našich přátel, mezi nimiž měla a má Terezínská iniciativa významné místo. Spolupracovala s námi na řadě akcí, třebaže mohly většinou být realizovány jen ve skromnějším rozsahu, než tomu bylo v minulých letech. Bohužel k nim letos nemohla patřit významná vzpomínková akce, které se členové Terezínské iniciativy pravidelně účastní – *Jom Ha šoa ve ha-gvura*, která je připomínkou hrdinství účastníků povstání vězňů židovského ghetta ve Varšavě a jejíž tradiční součástí je čtení jmen obětí *šoa*, které v období druhé světové války prošly terezínským ghettem. Z důvodu pandemie koronaviru však tentokrát musela být zrušena.

Před započítáním oslav židovského Nového roku jsme se sešli nejprve na Židovském hřbitově v Terezíně a poté na pietním místě na břehu řeky Ohře na vzpomínkové akci *Kever Avot*. Těší mne, že na toto setkání začínají přicházet i příslušníci mladších generací. Tentokrát nás poctila svojí návštěvou a svůj projev v češtině přednesla nová velvyslankyně Státu Izrael v naší republice paní Anna Azari, která vystřídala ve funkci dosavadního velvyslance pana Daniela Merona. I díky tomu byl celý akt velmi důstojný. Dovolte mi proto, abych vás, kteří každoročně do Terezína na *Kever Avot* přijíždíte, vyzval, abyste příští rok vzali v ještě větším počtu s sebou i své děti a vnuky, abychom tuto tradici důstojného uctění zahynuvších předků mohli uchovávat i pro příští generace.

Terezínská iniciativa se vždy významným způsobem podílí i na přípravách a průběhu ústřední vzpomínkové akce k uctění obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace. Tato tradiční Terezínská tryzna, konaná k 76. výročí osvobození a konce války, se z důvodu koronavirové pandemie, mohla uskutečnit až se čtyřměsíčním zpožděním v září 2021, přičemž v roce předcházejícím se ze stejného důvodu nemohla konat vůbec. Navzdory složitým podmínkám měla důstojný průběh a zúčastnila se jí řada významných hostů. S největším zájmem se přitom setkala vystoupení člena Terezínské iniciativy pana Hanuše Hrona, který se působivým způsobem s účastníky tohoto vzpomínkového shromáždění podělil o své zážitky ze života v ghettu a rovněž své pocity z prvních dnů po osvobození.

Terezínská iniciativa měla výrazný podíl i na přípravě a organizaci slavnostního vyhlášení výsledků XXVII. ročníku literární a XXV. ročníku výtvarné soutěže Památníku Terezín pro mládež – Memoriálu Hany Greenfieldové, které v roce 2021 proběhly pod společným názvem *Když je třeba pomoci*. Toto téma volně propojovalo situaci v době tyfové epidemie v Terezíně v roce 1945 s dnešním životem ve znamení zápasu s pandemií koronaviru. Pořádání soutěže mělo mládeži umožnit uctít památku těch, kteří bojovali o záchranu životů osvobozených vězňů ohrožených epidemií v závěru války, ale rovněž vyjádřit poctu těm, kteří se i v naší současnosti rozhodli pomáhat potřebným. Do literární a výtvarné soutěže bylo zasláno 252 prací, z toho 169 výtvarných a 83 literárních. Terezínská iniciativa udělovala zvláště úspěšným pracím ceny Erika Poláka, bývalého vězně terezínského ghetta, člena Terezínské iniciativy a pracovníka historického oddělení Památníku Terezín.

PAMÁTNÍK TEREZÍN

národní kulturní památka

Předání cen se proto zúčastnil i syn Erika Poláka, neúnavný propagátor hudby terezínských skladatelů a náš dlouholetý partner Ing. Jiří Polák, který dlouhá léta usiloval o uchování a propagování duchovního odkazu svého otce a dalších osobností z řad vězňů ghetta. Tím více nás proto hluboce zasáhla zpráva o tom, že nedlouho po vyhlášení výsledků soutěže Jiří Polák podlehl těžké nemoci.

V průběhu měsíce listopadu Památník Terezín spolupracoval s Terezínskou iniciativou a dalšími partnery na přípravě a organizaci vzpomínkových akcí věnovaných připomenutí 80. výročí zahájení deportací Židů z tehdejšího protektorátu Čechy a Morava a vzniku terezínského ghetta. Hned na počátku měsíce proběhla mezinárodní vědecká konference s názvem *Terezínské ghetto a policejní vězňovnice Terezín v represivním systému okupační moci (1940–1945)*, kterou následovala řada dalších akcí pořádaných na různých místech. Dvě nejvýznamnější z nich se odehrály v Terezíně. První bylo setkání bývalých vězňů terezínského ghetta, jejich rodinných příslušníků a dalších hostů v kinosále Muzea ghetta. Součástí programu bylo i představení dětské opery *Brundibár* v podání Dismanova rozhlasového dětského souboru. Druhou bylo konání *Pochodu živých* dne 24. listopadu. Přesně v den 80. výročí pochodu příslušníků prvního transportu do terezínského ghetta se shromáždilo několik set účastníků pochodu před nádražím v Bohušovicích nad Ohří, kde zazněly vzpomínkové projevy, z nichž největší pozornost vzbudila slova bývalé vězeňkyně dr. Michaely Vidlákové. Poté následoval nesmírně působivý pochod všech zúčastněných s hořícími svíčkami z Bohušovic do Terezína po trase, kterou šli první věžňové terezínského ghetta. Pochod byl zakončen položením květin u pamětní

desky v místech bývalé železniční vlečky v Terezíně a kulturním programem, v němž osud nejmladších vězňů ghetta připomenulo vystoupení studentů Přírodní školy v Praze a norská zpěvačka, herečka a režisérka Bente Kahan zazpívala zhudebněnou báseň básničky Ilse Weber vězněné v ghettu *Procházím se Terezínem*. (Viz reportáž na str. 2 tohoto čísla – pozn. redakce.)

Z dalších akcí, které se v uplynulém roce v Památku Terezín uskutečnily,

připomenou alespoň dvě výstavy. První byla výstava u nás již po mnoho let známého amerického umělce Marka Podwala *Kadiš pro Dabrovu Bialostockou*, v níž autor uctil památku židovských obyvatel tohoto malého města ve východním Polsku, kteří se stali oběťmi nacistického vraždění. Patřila k nim i matka autora.

Další pozoruhodnou výstavou byla obnovená a doplněná verze dokumentární výstavy německé novinářky

a reportérky Hannelore Brenner-Wonschick *Děvčata z pokoje 28*, věnovaná nedobrovolným obyvatelkám terezínského domova (heimu) pro dívky L 410.

Závěrem mi dovoluji, vážené členky a členové Terezínské iniciativy, abych vám všem, jakož i vašim blízkým popřál především dobré zdraví a radost ze života. Věřím, že pandemie postupně odezní a budeme moci opět plně rozvíjet naši spolupráci v mnoha oblastech. Těším se proto na další setkání s vámi!

Židovské muzeum v Praze v roce 2021

Oddělení pro vzdělávání a kulturu

Židovského muzea v Praze

Zuzana Pavlovská a tým OVK

V roce 2021 silně ovlivnila chod pražské i brněnské pobočky OVK ŽMP situace spojená s pandemií covid-19. A tak již druhým rokem probíhaly přednášky a workshopy pro základní a střední školy jak prezenčně, tak v on-line podobě. Během roku tak navštívilo obě pobočky OVK 3 428 českých žáků a studentů. Největší zájem byl již tradičně o programy věnované židovským tradicím a zvykům, konkrétně o workshop *Badatel*, a dále o programy věnované tematice šoa (*Hanin kufřík*, *Ghetto Lodž*, *Dobrodruzi proti své vůli*).

Již sedmým rokem také probíhal projekt na podporu učňovského školství podporovaný Magistrátem hl. m. Prahy. Realizace projektu se uskutečnila od září do prosince. Jednalo se o workshop s následnou prohlídkou objektů ŽMP. Celkem se projektu zúčastnilo 1 034 studentů pražských SOŠ a SOU.

Výjimečná situace uplynulého roku se promítla i do podoby již tradičního semináře pro pedagogy *Židé, dějiny a kultura* (ŽDK). Jarní i podzimní cyklus seminářů proběhl většinou on-line za účasti 96 pedagogů z celé ČR. Prezenčně mohly proběhnout pouze dva semináře, jeden z jarních seminářů (v obou pobočkách OVK) a poté až srpnový nadstavbový seminář, který se tentokrát věnoval příběhu židovské komunity v moderní době.

Také večerní pořady pro veřejnost vstoupily do roku 2021 v době přísných epidemiologických nařízení. Kulturní program pro veřejnost byl však stále připravován a přenesen do on-line prostoru stejným způsobem, jako na podzim roku 2020. Od června 2021 se Oddělení pro vzdělávání a kulturu a Maiselova synagoga opět otevřely

veřejnosti. Prezenčně či on-line se konalo 57 večerních pořadů a koncertů, kterých se zúčastnilo celkem 1 524 návštěvníků a diváků.

V první polovině roku pokračoval přednáškový cyklus *Židé a starověký Přední východ*, ve kterém v roce 2021 vystoupil se svojí přednáškou např. prof. Martin Prudký, doc. Dalibor Antalík, David Cielontko či Jan Rückl. V druhé polovině roku se stěžejním tématem nového přednáškového cyklu staly události roku 1941, především založení ghetta Terezín a zahájení deportací Židů z českých zemí. V rámci cyklu *Události roku 1941 ve vzpomínkách pamětníků a dokumentech ŽMP* připomněla tyto tragické milníky historička Památníku Terezín Radana Rutová a historička ŽMP Jana Šplíchalová. Od června byl také obnoven divácky úspěšný cyklus filmové historičky Alice Aronové, který se věnoval současnému izraelskému filmu.

Během roku 2021 se podařilo pokračovat ve spolupráci s partnerskými organizacemi. Díky spolupráci s Polským institutem v Praze u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holocaustu

mohli diváci zhlédnout on-line přehlídku tří dokumentárních filmů s tematikou šoa. Společně s Pražským literárním domem autorů německého jazyka byly realizovány dva večerní pořady v Maiselově synagoze, které připomínaly nedožitá životní jubilea dvou předních českých spisovatelů Oty Pavla a Arnošta Lustiga.

K osobnosti Arnošta Lustiga se vázala také online beseda s Evou Lustigovou o nově vydané knize *Vlny štěstí Arnošta Lustiga*, která byla sledovaností velice úspěšná. Díky on-line vysílání bylo také možné se propojit s dcerou Lenky Reinerové, Annou Fedorovou, která z Londýna hovořila o své nové knize *Lenka*. Mezi divácky úspěšné pořady patřila beseda o knize *Dopisy přes zed'* izraelsko-amerického autora Josiho Haleviho, které se účastnila Irena Kalhousová, Hana Ulmanová, Tomáš Pojar a moderátor Jan Fingerland. Významným hostem večerních pořadů byl v září předseda organizace Memorial Scrolls Trust z Londýna Jeffrey Ohrenstein. S rabínem Davidem Maxou hovořil o příběhu českých svitků Tóry v Londýně.

Jarní koncerty koncertní řady 2020/2021 musely být kvůli vládním nařízením odloženy. Přesto se podařilo realizovat on-line přenosy dvou koncertů, které se konaly u příležitosti významných dat. Prvním ze streamovaných hudebních představení byl lednový koncert k připomínce Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, na kterém vystoupilo Doležalovo kvarteto. Před samotným koncertem krátce promluvil ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát a předseda Židovské obce v Praze F. Bányai. V dubnu byl pak přenášán slavnostní koncert u příležitosti Jom ha-šoa ve ha-gvura, na kterém vystoupilo Kvarteto Martinů za doprovodu Olgy Černé. Oba koncerty do konce roku 2021 zhlédlo na Youtube kanálu ŽMP přes 2 700 diváků. Červnový koncert se pak již podařilo realizovat opět živě s diváky a od října 2021 byla úspěšně zahájena nová koncertní sezona 2021/2022.

V uplynulém roce se podařilo i díky podpoře Nadačního fondu obětem

holocaustu úspěšně pokračovat v tradici nedělních dílen pro děti a rodiče, v Praze provázených Ivíčkem Arjem a v Brně medvídkem Dubim. Přestože část nedělních dílen přešla také do on-line prostředí, všechny se podařilo naplnit a zrealizovat, a celkem se tak dětské dílny zúčastnilo 234 návštěvníků.

Minulý rok se podařilo poslat jednu z našich putovních výstav *Motýla jsem tu neviděl: Kresby dětí z terezínského ghetta* do Jihoafrické republiky. Vernisáž se konala za přítomnosti velvyslance České republiky JUDr. Pavla Řezáče v Kapském Městě v Cape Town Holocaust & Genocide Centre. Vernisáže se zúčastnila i Zuzana Pavlovská, která pak během týdne uskutečnila několik přednášek pro veřejnost a workshopů pro tamní školy.

V neposlední řadě se OVK Praha i Brno o letních prázdninách nově věnovalo přípravě a uspořádání tří dětských příměstských táborů (dvou v Praze a jednoho v Brně). V rámci prvního tábora pražské pobočky OVK se děti ve

hře *Po stopách vojvody Čecha* seznámily se starými českými pověstmi, životem dávných Pražanů a významnými památkami města. Během druhého tábora s názvem *Co se skrývá v muzeu?* si děti každý den vyzkoušely jinou výtvarnou techniku, blíže se seznámily s chodem muzea a měly možnost se podívat do dílny restaurátorů papíru a přihlížet tomu, jak se restauruje starý rukopis. Tábor děti ukončily vernisáží svých prací. Tématem brněnského letního tábora pro děti byly židovské příběhy a pohádky, a proto nesl název *Diamantová brána a devět tisíc rajských stromů*. Vzhledem k pozitivním ohlasům a velkému zájmu veřejnosti bude OVK v tomto projektu, který nově vznikl paradoxně díky situaci související s pandemií COVID-19, pokračovat i v budoucnu.

Všem čtenářům Terezínské iniciativy přeje tým OVK ŽMP hezký vstup do nového občanského roku a těší se na pokračující spolupráci a setkávání s návštěvníky.

Činnost v oblasti dokumentace šoa

Tomáš Bělohávek, vedoucí Odboru archivů Židovského muzea v Praze

V průběhu celého loňského roku se zaměstnanci pracující v oblasti dokumentace šoa systematicky věnovali dějinám perzekuce židovské komunity u nás v době 2. světové války. Pořádali a katalogizovali archivní prameny a dokumentační materiály. Nahrávali rozhovory s pamětníky, poskytovali konzultace a zajišťovali badatelské služby. Dohledávali podobizny obětí šoa pro projekt digitálního rozšíření Pinkasovy synagogy, vyhotovovali rešerše a vyřizovali odbornou korespondenci. S ohledem na celou řadu významných výročí se také věnovali přednáškové a osvětové činnosti.

Pokračovalo odborné zpracování archiválií a písemných materiálů, které jsou součástí sbírek Dokumenty perzekuce a Osobní pozůstalosti, a dále rovněž postoupila re-katalogizace fotografické sbírky uložené v Dokumentaci šoa. Konkrétně byl zpracován šestý a sedmý oddíl fotografií, které obsahují snímky uměleckých osobností, židovské památníky a tematiku

dokumentárních filmů a výstav. Jednotlivé dokumenty digitalizujeme a pokud autorská či jiná práva nebrání jejich volnému šíření na internetu, také je zveřejňujeme na stránkách <https://collections.jewishmuseum.cz/>

Naše sbírky se rozrostly o celou řadu unikátních dokumentů a trojrozměrných přírůstků, jež nám darovaly paní Michaela Vidláková, Bohumila Havránková, Jindra Dohnalová, Jana Nejezchlebová a Eva Kiliánová. Navíc jsme získali další cenné materiály z archivů rodin Bauerových, Daňkových, Hahnových, Hálových a Rotterových z Brna, rodin Friedových z Třebíče a Repperových z Olomouce. Z Prahy potom celou řadu zajímavých dokumentů od rodin Šepkových, Lachsových, Kindermannových, Fantlových, Dubových-Hellerových, Kalichových a Bergmannových. Nové přírůstky jsme zároveň představili v přednášce na mezinárodní konferenci v Památníku Terezín.

Na podzim roku 2021 jsme uspořádali v rámci vzdělávacích a osvětových

aktivit sérii přednášek, které se konaly v prostorách Odboru pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea. Připomněli jsme si několik výročí, která se nesmazatelně zapsala do českých i evropských dějin. Jednalo se zejména o nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora, eskalaci protizidovské nacistické politiky, zahájení deportací židovského obyvatelstva z protektorátu Čechy a Morava, vypravení prvních transportů do ghetta v Lodži a Minsku a zřízení ghetta v Terezíně. Kromě toho byly také uspořádány speciální přednášky v Brně pro učitele základních a středních škol v rámci vzdělávacího semináře „Židé, dějiny a kultura“ zaměřené na problematiku perzekuce Židů za 2. světové války.

Pro rodiny pamětníků, členy židovských obcí a pracovníky Památníku Terezín jsme uspořádali několik komentovaných prohlídek expozicemi ve Španělské a Pinkasově synagoze. Pracovníci Dokumentace šoa také

dohledávali informace pro osazení nových pamětních desek a pokládání Kamenů zmizelých tzv. „stolpersteinů“ v Praze, Holicích, Klánovicích, Poličce, Rychnově nad Kněžnou, Zbraslavi, Třebíči a celé řadě dalších měst. Přestože byl celý loňský rok poznamenán epidemií koronaviru, která výrazně zkomplikovala natáčení rozhovorů s pamětníky, podařilo se nám i za těchto podmínek nahrát dalších 28 rozhovorů s příslušníky první a druhé generace. Kromě nových svědectví, jež pořizujeme na základě metody tzv.

orální historie, jsme získali také další doprovodné materiály z rodinných archivů, které postupně zpracováváme. Jednalo se zejména o nejruznější fotografická alba, deníky, osobní korespondenci a dokumenty úřední povahy. Naše sbírka „Rozhovory s pamětníky“, kterou systematicky budujeme od roku 1990, patří k největším a nejvýznamnějším kolekcím orální historie na území České republiky. Čítá již přes 1700 rozhovorů.

V průběhu celého roku 2021 pokračovala také spolupráce s význam-

nými paměťovými, vědeckými a kulturními institucemi v České republice. Za všechny zmíníme především Památník Terezín, oblastní a okresní archivy a mnohá regionální muzea.

Odborný výzkum bude probíhat i v letošním roce. Od případných dárců rádi přijmeme do našich sbírek dokumenty k dějinám šoa. Pamětníci z řad první a druhé generace, kteří by se s námi chtěli podělit o svůj životní příběh a natočit rozhovor, nás mohou kontaktovat na e-mailové adrese: shoahhistory@jewishmuseum.cz

MemoMap: Dějiny holokaustu v Praze

Eliška Ševčíková Waageová, Institut Tereziánské iniciativy, foto z kurátorské prohlídky Michal Stránský

Od 17. prosince 2021 do 14. ledna 2022 byla na pražské Kampě volně přístupná velkoformátová výstava *MemoMap: Dějiny holokaustu v Praze*, která na deseti konkrétních příbězích ukázala, jak postupná segregace ztěžovala život těm, kteří se narodili do „nesprávné“ rodiny a doby. Ukázala, jak se proměňoval veřejný prostor protektorátní Prahy s tím, jak byla vydávána protižidovská nařízení, která dramaticky ovlivňovala každodenní život pražských Židů. Autoři vycházeli z archivních dokumentů, které Institut Tereziánské iniciativy shromažďuje a zpřístupňuje na portálu holocaust.cz. Park na pražské Kampě patřil za války mezi místa, kam měli Židé zakázáno vstupovat.

„Holocaust nezačal ve vyhlazovacích táborech. Samotným transportům předcházely kroky, které vedly k izolaci obětí a znečitlivění ostatních obyvatel vůči jejich utrpení. Rozhodli jsme se ukázat, co se dělo, kde docházelo k „přistižení“ Židů při překročení omezujících a často dehonestujících nařízeních a jak byly tresty za často marginální přestupky neadekvátně vysoké, mnohdy likvidační,“ popisuje výstavu jedna z autorek Dana Gabařová.

Výstava představila na konkrétních lidských příbězích, jak protižidovská nařízení zmenšovala prostor protektorátní Prahy, jak postupně přibývala místa, kam Židé vstupovat nemohli (parky, lesy, konkrétní budovy a ulice, obchody mimo vymezené hodiny, kina, divadla, koncerty, sportoviště, dětská hřiště, školy...), jak jim bylo zakazováno vykonávat svá povolání, byla omezována jejich práva a zabavován majetek. Příkazy a nařízení vedly k vytvoření neviditelných bariér, které zamezovaly kontaktu mezi židovskými a nežidovskými obyvateli Prahy ještě předtím, než

byli Židé povoláváni do transportů a deportováni do koncentračních táborů.

Na deseti „proviněních“, kterých se dopustili konkrétní lidé v období od září 1939 do ledna 1942, autorky ukázaly, jak se obyčejná cesta do práce nebo zajištění základních životních potřeb pro rodinu mohla stát „zločinem“, jak tresty, které následovaly, byly mnohdy likvidační: pokuta byla udělena za prodlévání v obchodě 2 minuty po vyhrazených hodinách nebo za to, že za studeného větrného deštivého počasí nebylo vidět celou hvězdu, protože byla částečně zakryta šálou. Pokuta za tyto přestupky mohla dosahovat výše až trojnásobku měsíčního příjmu.

Prodlévání na nábřeží

Jedním z příběhů, který výstava zachycuje, je osud Johannы Mühlsteinové (1865–1943). Ta byla 5. září 1941 zatčena, protože se zdržovala na nábřeží Vltavy, kam měli Židé v té době zakázáno chodit.

Podle policejního záznamu k incidentu došlo, když Johanna Mühlsteinová seděla na lavičce na nábřeží Na Františku, kde si jí všiml dva kolemjdoucí a přivolali četníka. Jeden z nich při výslechu uvedl: „Šel jsem dnes večer s kamarádem Miroslavem Slámou po nábřeží v Praze na Františku a zahlédl jsem Janu Mühlsteinovou sedět na lavičce poblíž kavárny Ria. Kamarád se jí zeptal, zda-li je árijka. Mühlsteinová nechtěla mu odpovědět, a proto jsem šel pro stráž.“ Johanna Mühlsteinová se podle policejního protokolu bránila slovy: „Nevěděla jsem o tom, že židé nesmí prodlévat na nábřeží Vltavy.“ Byla uznána vinnou a byla jí vyměřena pokuta 1 000 korun nebo pět dní vězení. Proti trestu se odvolala a v odvolání uvedla: „Jsem 76 let stará a trpím podle lékařského dobrozdání na senilní arthereosklerosu, která se jeví v dočasném vynechávání paměti. Odpykání trestu vězením znamenalo by pro mne ohrožení nejen mého zdraví, ale i mého života. Nejsem ostatně ani vůbec pro svůj zdravotní stav vazby schopna. Nemám také žádného jmění a žiji pouze

z milodarů.“ Zemský úřad v Praze její odvolání zamítl a Johanna Mühlsteinová 23. června 1942 musela zaplatit pokutu v plné výši.

Johana Mühlsteinová, fotografie z Policejního ředitelství, NA ČR, též Databáze obětí na holocaust.cz

Aplikace MemoGIS

Současně s výstavou byla představena také interaktivní aplikace, která je dostupná na adrese http://www.ehri.cz/memogis_cs.html. Zde se na mapě Prahy promítají informace a data k více než 30 000 obětem holocaustu, a také o místech, která byla za války židům zapovězena nebo na kterých došlo ke konfliktu v souvislosti s porušením některého, mnohdy absurdního, protizidovského nařízení. Mobilní webová aplikace tak umožňuje uživatelům zkoumat téma perzekuce Židů nejen z domácího či školního počítače, ale také přímo v prostoru města prostřednictvím mobilního zařízení.

Náhled aplikace MemoGIS

Autorkami výstavy, která vznikla v rámci projektu *Integrace a segregace v prostoru města: dějiny holocaustu v Praze prostřednictvím webové aplikace* jsou Radana Rutová a Dana Gabařová a navázaly tak na tříletý projekt, jehož autory jsou Tereza Štěpková, Aneta Plzánková a Michal Frankl. Projekt realizoval Institut Terežinské iniciativy ve spolupráci s Masarykovým ústavem a archivem Akademie věd ČR, Multikulturním centrem Praha, firmou Deep Vision a Lauderovými školami.

Projekt a výstavu finančně podpořila Technologická agentura ČR a Nadační fond obětem holocaustu. Výstava a aplikace jsou doprovázeny také vzdělávacími materiály pro školy z pera Zuzany Schreiberové (Multikulturní centrum Praha) a Marie Smutné (Institut Terežinské iniciativy). Výstavy vychází z archivních dokumentů shromážděných ve fondu Policejního ředitelství v Praze, který je uložen v Národním archivu, a dokumenty jsou též dostupné na portálu holocaust.cz.

Ve středu 12. ledna se na pražské Kampě, poblíž Werichovy vily, kde byla výstava k vidění, uskutečnila kurátorská prohlídka. Výstavou provedly zájemce Radana Rutová, autorka výstavy a historička, a kurátorka výstavy Dana Gabařová, obě z Institutu Terežinské iniciativy. Přítomné také přivítal ředitel Institutu Tomáš Kraus.

Terezínské dětství

Eva Erbenová

Vracím-li se dnes ve vzpomínkách na dobu prožitou v Terezíně, kde jsem jako dítě strávila tři roky, nemohu se ubránit údivu, o kolik mě a vůbec mou generaci tato doba obohatila. V té tragické situaci, kdy nám bylo odebráno vše, co činí život hodným života, byl Terezín zázrak.

Moje školní docházka skončila ve 4. třídě a v Terezíně byl přísný zákaz učení. Namísto toho jsme my děti pracovaly venku, obdělávaly půdu, ryly, byla nás celá řada. Ale naši vedoucí (madrichim), co byli o něco starší a měli už nějaké školní vzdělání, nás při práci učili: představili nám Napoleona, Marii Terezií, její dceru Marii Antoinettu, celou francouzskou revoluci... Tu historii jsme my děti hltaly a čerpaly z ní naději: Hitler skončí jako Napoleon a my půjdeme zase domů! Z Terezína do Prahy nebylo daleko! Oblíbená byla hra, že jeden řekl název země, druhý přidal hlavní město, třetí protékající řeku, národní jazyk, slavné lidi pocházející z toho místa atd. Při práci jsme získali vědomosti zahradnické i zemědělské, které mně slouží dodnes v mé zahradě, kde pěstují rajčata a vzpomínám na travčická pole rajčat.

Ale v Terezíně jsem poznala také Mozarta, Verdiho Requiem, Shakespearova Hamleta... Být, či nebýt – to je ta otázka...

Mnozí z nás dětí se stali herci. Pod vedením známých osobností jsme na půdách terezínských kasáren recitovali kilometry dlouhé balady z Kytice, zpívali ve sboru české národní písničky, dětská opera Brundibár zahalila na několik hodin skutečnost: dobro zvítězilo nad zlem, pravda nad lži. Duch Masaryka nás provázel. Vzpomínám, jak jsme při pletí záhonu kvěťákových sazenic zpívali, respektive se učili Werichovu písničku:

*Více nežli sláva,
více než polní tráva
je občanská svoboda!
Nikdy se nezdaří
zavřít ji v žaláři
svoboda se nepoddá!*

Eva Erbanová v současnosti

Eva Erbanová v 6 letech

Rodina Evy Erbanové v roce 2006

Jelikož se Terezín stal shromaždištěm mnoha nebo lépe řečeno všech českých Židů, byli mezi nimi i spisovatelé, zpěváci, herci, profesori, tedy česká židovská inteligence, kterou Masaryk pojmenoval šlechtou českého židovství. Po letech jsem se přesvědčila, že Židé jsou zrcadlem národa, ze kterého pocházejí. Proto jsme byli živeni vznešeností ducha, krásou slova a hudby, za nepopsatelných okolností, lidmi, kteří si byli vědomi, jak nejistá je naše budoucnost, ale snažili se v nás dětech udržet důvěru, že zas bude dobře!

Třebaže zatím dobře nebylo – mimo jiné jsme trpěli avitaminózou, různé

neduhy se zahnízdyly do našeho dětského, právě se vyvíjejícího organismu, tuberkulózu nebo alespoň nález na plicích jsme si odnesli, infekční žloutenka nás trápila. Týdny jsme proleželi v takzvaných nemocnicích. Lékaři byli úplní kouzelníci – bez léků nás uzdravovali, ošetřovatelky nás přenášely do říše pohádek místo léků...

Celá tato společnost, všichni ti lidé při tom byli zodpovědní jen minimálně za běh života v Terezíně, protože rozkazy a zákazy byly striktně a výhradně pod kontrolou SS. Dnes, s odstupem času, ve vysokém věku, s končící životní cestou si uvědomuji sílu těch lidí tenkrát v nepopsatelně tragické životní situaci.

Tato tematika dnes láká mladší historiky k vyjádření jejich názorů na život v Terezíně. Avšak ty absolutně nemohou být relevantní! Nikdo, kdo fyzicky nebyl nucen vidět motýla mezi hrůzou a svou vlastní bezmocností, nemůže pochopit a posoudit situaci, žádný doktorát není v stavu vyjádřit tu sílu, která je člověku dána v situaci, kdy se jeho svět zhroutil a on se snaží přežít! Vzporovat strachu z transportů, co neustále odjížděly do neznáma...

V tom šíleném katastrofálním bezpráví, kterého se na nás lidská společnost dopustila, vládl duch, kultura, krása slova a hudby. Byly to vitamíny našeho bytí. Terezínská hymna *Všecko jde, když se chce*, zůstala pro mnohé z nás celoživotním mottem.

Aškelon, leden 2022

Eva Erbenová, roz. Löwidtová, se narodila v Děčíně 24. října 1930 v bohaté židovské rodině. Otec Ing. Jindřich Löwidt byl chemik a vedl továrnu na gumové výrobky ve Volyni. Když jí bylo 6 let, rodina se přestěhovala do vily v pražských Strašnicích.

Roku 1941 byla deportována s rodinou do Terezína, v říjnu 1944 spolu s maminkou do Osvětimi a dále do pobočného tábora Gross-Rosen. V dubnu 1945 se jí podařilo uniknout z pochodu smrti, který vedl do tábora ve Svatavě na Sokolovsku. Maminka při pochodu zemřela vyčerpáním. Při jedné noční zastávce se Eva zavrta-la do slámy, a když se ráno probrala,

pochod byl pryč. Došla až do vesnice Postřekov, tam se jí, těžce nemocné, ujala rodina Jahnova, která ji vrátila zpět do života a skryla do konce války. Po válce ji našla teta v seznamu židovské obce, žila u ní rok v Heřmanově Městci, kde chodila do školy. Poté odešla do sirotčince v Belgické ul. v Praze a absolvovala ošetrovatelskou

školu. Setkala se s Petrem Erbenem, kterého znala z Terezína a který se stal později jejím manželem. Po únoru 1948 se rozhodli spolu emigrovat. V srpnu 1948 odjeli do Paříže a tam se vzali. Původně chtěli odletět do Austrálie, ale nakonec v roce 1949 odpluli do Izraele, kde měl její manžel bratra. V Izraeli žije s rodinou

v Aškelonu. Má tři děti, devět vnuků a jedenáct pravnoučat.

Podle:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Eva_Erbenova%C3%A1

<https://www.pametnaroda.cz/cs/erbenova-roz-lowidtova-eva-20161206-0>

Další kamínek do mozaiky životních příběhů přeživších

Moje máma z Terezína.

Utajovaný příběh židovské ženy vypátral až její syn.

Moje máma z Terezína. Tak zní titulky knihy věnované mimořádně silnému, mnoho let utajovanému příběhu Hany Kleinové z terezínského ghetta. Pohnutý osud své maminky po její smrti vypátral a s pomocí svědků sepsal její syn Frank Frištenský, sportovec a trenér z rodiny slavných zápasníků Gustava a Františka Frištenských. Literární podobu mu pak dal publicista Pavel Baroch.

Kniha vydaná s podporou Nadačního fondu obětem holocaustu vyšla na sklonku minulého roku u příležitosti 80. výročí založení ghetta Terezín. Publikaci vydalo nakladatelství Zeď Jana Perglera a Jana Dražana: ti se zaměřují na knihy s poutavými příběhy přibližujícími zásadní okamžiky evropské historie.

Obvykle bývají životní příběhy přeživších šoa vyprávěny ich-formou, tento osud je však zpracován hrdinčiným synem, tedy er-formou. Každopádně jde o hodnotný kamínek do mozaiky podobných, i když samozřejmě velmi specifických příběhů někdejších vězňů Terezína.

Jako čtrnáctiletá přijela Hana Kleinová i se svou rodinou do terezínského ghetta. Vrátila se jako sirotek, přežila však nejen ona, ale i její starší bratr. Po válce se oba sourozenci sešli u příbuzných v Praze.

O svém terezínském pobytu nikdy nemluvila, a tak po její smrti začal její syn Frank po jejím příběhu pátrat. Sbíral vzpomínky u přeživších, které získával nejen v Česku, ale i v USA nebo v Izraeli. Podařilo se mu s pomocí vzpomínek žen, které jeho mámu znaly nebo s ní dokonce bydlely na pokoji v Terezíně, sepsat matčin životní příběh.

S pomocí novináře Pavla Barocha tak vznikla 360stránková kniha, která rozhodně stojí za přečtení.

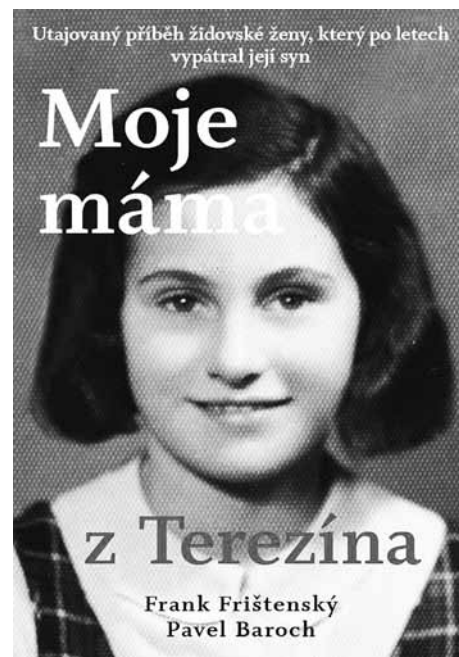
Michal Stránský

**Hana Kleinová
v propagandistickém filmu
z terezínského ghetta**

**Pavel Baroch a Frank
Frištenský**

**Hana Kleinová-Frištenská
v roce 1990**

**Manželé Jaromír a Hana
Frištenští se synem
Františkem – 1951**

Trude Simonsohnová – sto let naplněného života

Foto z internetu

Trude Simonsohnová, roz. Gutmannová, se narodila 25. března 1921 v Olomouci v Československu jako jediná dcera Maximiliana Gutmanna, obchodního zástupce s obilím, a jeho ženy Theodory, roz. Appelové, která byla modistkou.

„Nebyli jsme příliš věřící, ale dodržovali jsme židovské svátky. V Olomouci tehdy žili vedle sebe v míru katolíci, protestanti i židé.“

Trude navštěvovala českou základní školu a německé gymnázium. Nejvíce ji bavily jazyky, nejprve čeština a němčina, později latina a angličtina. Ráda také plavala a hrála tenis.

Po vpádu německého wehrmachtu do Československa byl její otec již 1. 9. 1939 zatčen, odvezen do koncentračního tábora Buchenwald a nakonec zavražděn v koncentračním táboře Dachau. Trude nesměla dokončit střední školu ani studovat medicínu, jak plánovala. Místo toho se zapojila do ilegálního sionistického mládežnického hnutí a připravovala mladé lidi na vystěhování do Palestiny. Po atentátu na nacistického říšského protektora Reinharda Heydricha byla obviněna z velezrady a na šest měsíců uvězněna. V listopadu 1942 byla spolu s matkou deportována do terezínského ghetta, kde se seznámila se sociálním pedagogem a právníkem Bertholdem Simonsohnem a ještě v ghettu se vzali. V říjnu 1944 nacisté manžele deportovali do Osvětimi, Trudina matka tam zahynula, oni byli přiděleni k různým pracovním komandům. V Osvětimi, jak říkala, jako by se jí na čas zcela vypnula paměť a upadla do jakési „duševní mdloby“.

Další vzpomínky začínají až v táboře Kurzbach, pobočném táboře koncentračního tábora Groß-Rosen, kde musela v krutých mrazech kopat tankové zákopy a málem zemřela na těžký průjem. Dne 9. května 1945 byla konečně osvobozena vojáky Rudé armády v nedalekém táboře Merzdorf. Její manžel se dožil osvobození v táboře Kaufering, pobočce koncentračního tábora Dachau.

Po roce 1945 pracovali oba pro organizaci Jewish Refugee Aid ve Švýcarsku, Trude urychleně vystudovala na zdravotní sestru a potom pečovala nejprve v Davosu o nemocné tuberkulózou a později v Curychu o traumatizované židovské sirotky, jejichž rodiče zahynuli během holocaustu. V roce 1950 následovala svého manžela do Hamburku, kde se jí o rok později narodil syn Michael. V roce 1955 se rodina přestěhovala do Frankfurtu nad Mohanem, kde Berthold byl pověřen založením Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland (Ústřední sociální úřad pro Židy v Německu). Trude byla činná ve frankfurtské židovské obci v oblasti

sociální práce a výchovného poradenství, v letech 1989–2001 byla předsedkyní frankfurtské obce.

„To, že jsme s Bertholdem přežili, je zázrak,“ říkala. „Takovým peklem se ale bez následků neprochází. Proto můj manžel řekl, že o tom musíme mluvit, jinak to nezvládneme.“ Nezačínali s tím snadno, protože oba byli pobýtem v lágrech těžce fyzicky i psychicky poznamenáni. V roce 1978, po Bertholdově náhlé smrti, kontaktoval Trude jeden z jeho přátel, Martin Stöhr, ředitel Evangelické akademie v Arnoldshainu. Pozval ji na konferenci, aby vyprávěla o svých zážitcích z doby nacismu. Tak začala její role pamětnice zejména v německých školách, kterou pak vykonávala téměř čtyři desetiletí. „Dělala jsem, co jsem mohla a musela, „bylo potřeba,“ shrnula Trude svou činnost u příležitosti svých 95. narozenin.

V roce 1995 natočila režisérka Carmen-Renate Köperová pro Hessischer Rundfunk filmový portrét „Trude Simonsohnová – Proč jsem přežila?“, režisér Peter de Leuw s kameramanem Martinem Böttnerem o ní natočili film „Trude Simonsohnová – Život s hlubokými propastmi“.

Trude Simonsohnová získala řadu ocenění. V roce 1993 obdržela čestný odznak města Frankfurt nad Mohanem. V roce 1996 jí byla udělena Medaile Wilhelma Leuschnera spolkové země Hesensko, v roce 2010 obdržela Cenu Ignáce Bubise (někdejší předseda Rady židovských obcí v Německu) za práci pro porozumění a v roce 2013 Cenu Erasma Kittlera. U příležitosti jejich 95. narozenin byl 25. března 2016 po Trude Simonsohnové pojmenován přednáškový sál Univerzity Johanna Wolfganga Goetha jako uznání jejich zásluh na frankfurtské univerzitě. 16. října 2016 byla Trude Simonsohnová jmenována první čestnou občankou Frankfurtu nad Mohanem.

Když 6. ledna 2022 zemřela, státní ministryně kultury Claudia Rothová uvedla, že Trude Simonsohnová bude velmi chybět. Svou neutuchající a působivou prací očitě svědkyně „... umožnila budoucím generacím přiblížit se nepředstavitelnému a mezi mladými lidmi probouzela vnímavost pro zlo a smysl pro odpovědnost.“

Odchází v ní významný a obětavý člověk, který činil vše pro to, aby se nezapomínalo na to zlo, co musela ona a mnozí další prožít a co 6 milionů obětí nepřežilo.

Michaela Vidláková – podle:

https://de.wikipedia.org/wiki/Trude_Simonsohn

<https://www.ekhn.de/aktuell/detailmagazin/news/holocaust-ueberlebende-trude-simonsohn-mit-100-jahren-gestorben.html>

<https://www.dw.com/de/holocaustüberlebende-trude-simonsohn-ist-tot/a-60353037>

Berthold Simonsohn – významný manžel významné ženy

Foto z internetu

Berthold Simonsohn (24. dubna 1912 v Bernburgu – 8. ledna 1978 ve Frankfurtu nad Mohanem) byl německý právník, univerzitní profesor a vedoucí Ústředního sociálního úřadu pro Židy v Německu. Byl synem bernburského továrníka Alfreda Simonsohna a jeho manželky Sidonie, roz. Fried.

Po absolvování gymnázia v Bernburgu studoval Simonsohn v letech 1929–1934 práva a politologii na univerzitě v Halle a na univerzitě v Lipsku. V roce 1933 nebyl jako Žid připuštěn ke státní zkoušce, ale byl v únoru 1934 v Halle u Ericha Schwinga jmenován doktorem práv. Poté až do roku 1936 pracoval

v otcově továrně na papírenské zboží, která pak musela být vzhledem k bojkotu židovských podniků uzavřena. Jeho otec v Bernburgu v roce 1936 zemřel.

Před rokem 1933 byl Berthold členem sionistického hnutí mládeže a také členem SAPD (socialistická marxistická strana) a zapojil se do boje proti nacismu. Po převzetí moci nacisty byl koncem roku 1933 poprvé zatčen pro podezření z velezrady. Pro nedostatek důkazů byl ale naštěstí po třech dnech propuštěn.

Od roku 1938 působil jako okresní úředník Ústředního sociálního úřadu pro německé Židy ve Štětíně (*Pozn. M. V.: ten tehdy patřil k Říši*). Po tzv. křišťálové noci v roce 1938 byl poslán do koncentračního tábora Sachsenhausen, kde strávil několik měsíců. Po propuštění se přestěhoval do Hamburku, kde byl zaměstnán jako okresní sociální referent Říšského svazu Židů. Jeho činnost zahrnovala všeobecnou sociální péči, hospodářskou pomoc, profesní přeřazení mládeže a zimní pomoc a také byl zástupcem vedení okresní kanceláře pro severozápadní Německo.

19. července 1942 byl společně s matkou deportován do terezínského ghetta, matka tam zemřela. V ghettu se seznámil s Trude Gutmannovou, s níž se tam krátce před deportací do Osvětimi oženil (občanský obřad následoval v roce 1949). Dne 19. října 1944 byli deportováni do Osvětimi a 25. října 1944 byl převezen do tábora Kaufering III u Augsburgu, satelitního tábora koncentračního tábora Dachau. Odtud musel 26. dubna 1945 nastoupit třídenní pochod smrti do Allachu, kde byl 30. dubna 1945 americkou armádou osvobozen.

Po osvobození pracoval od září 1945 do března 1946 v evidenci archivu repatričního úřadu, oddělení ministerstva sociálních věcí v Praze. Z Československa se manželé brzy odstěhovali a léta 1946 až 1950 žili ve Švýcarsku. Tam zpočátku vedl sanatorium „Höhwald“, zařízení organizace na pomoc židovským uprchlíkům

v Davosu. Od zimního semestru 1947/48 do roku 1950 studoval v Curychu ekonomii, sociologii a historii.

V srpnu 1950 se Simonsohn s manželkou vrátil do Hamburku a převzal tam funkci vedoucího právního oddělení hamburské židovské obce. Později se přestěhovali do Frankfurtu, když se valné shromáždění Ústřední rady Židů v Německu usneslo obnovit Ústřední sociální úřad pro Židy v Německu (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland), který byl nacisty zakázán. Simonsohn byl pověřen jeho zřízením, vedením a rozvojem této židovské sociální organizace, kterou vedl až do 31. prosince 1961. (*Pozn. M. V.: Tato organizace byla i v minulém režimu díky Alfredu Weichselbaumovi a Imre Mannovi ve styku s pražskou ŽNO, podporovala ji finančně i dodávkou košer potravin a umožnila i některým zdejšími duchodcům pobyt ve svém lázeňském objektu v Sobernheimu v západním Německu.*)

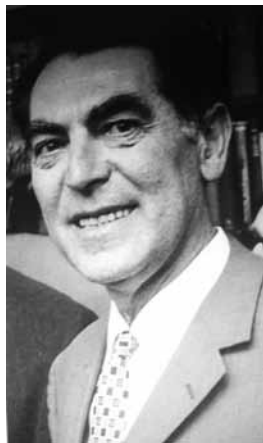
V roce 1962 byl Berthold Simonsohn jmenován profesorem sociální pedagogiky a práv mládeže na Univerzitě Johanna Wolfganga Goetha. Zabýval se zejména reformou práv mládeže a byl spoluautorem významného memoranda „Návrhy na rozšíření zákona o péči o mládež“, Bonn 1970.

V roce 1977 odešel do důchodu. Se svou ženou, která pracovala v židovské obci, žil až do konce života ve Frankfurtu nad Mohanem.

Je autorem a spoluautorem několika publikací, např. Berthold Simonsohn: Jugendkriminalität, Strafjustiz und Sozialpädagogik. Verlag: Suhrkamp Verlag KG, 1987, o něm vyšla kniha – Wilma Aden-Grossmann: Berthold Simonsohn. Biographie eines jüdischen Sozialpädagogen und Juristen (1912–1978). Campus, Frankfurt am Main, 2007, a je zmíněn i v dalších publikacích.

Michaela Vidláková – podle:

https://second.wiki/wiki/berthold_simonsohn

Zemřel František Fantl

Marie Dvořáková

Se zármutkem si vám dovoluji oznámit, že dne 30. 10. 2021 zemřel ve svých 95 letech můj otec, pan Ing. František Fantl.

Většinu svého života strávil v Anglii, kam odcestoval po r. 1968 se svou novou rodinou, manželkou Hanou a synem Martinem, mým nevlastním bratrem. Vazby k rodné zemi a k dcerám z prvního manželství, tedy mně a mé mladší setře Daniele, nikdy nepřerušil.

Jeho rodinné kořeny vedou do Jindřichova Hradce, poté do Brna odkud byla celá rodina Fantlových, tedy otec a matka spolu s mladší sestrou Marií, v r. 1941 deportována do Terezína. Zde žila rodina v podstatě rozděleně a ve velmi nuzných podmínkách. V r. 1944 se všichni členové rodiny ocitli v transportu do Osvětimi, odkud se kromě otce již nikdy nevrátili. Otec se později dostal do transportu do dalšího menšího koncentračního tábora v Kauferingu, v r. 1945 absolvoval

pochod smrti do Dachau, kde se ve velmi špatném zdravotním stavu dočkal osvobození americkou armádou. I přes tyto otřesné životní zážitky se nevzdal a aktivně se zapojil do svého „nového“ života, dokončil studia na gymnáziu a vystudoval VŠ ekonomickou.

Otec byl velice sečtělý, jazykově i odborně velmi zdatný a neobyčejně úspěšný ve své profesi. Aktivně se zajímal o celosvětové politické i kulturní dění, o kterém rád diskutoval. Další jeho vášní byl sport, ať už aktivní hraní tenisu, lyžování a později pasivní v celé škále sportovního spektra.

Můj otec velmi miloval svoji rodinu v Anglii i v Česku, kam se rád a pravidelně vracel. Hlavně pak do svého milovaného Jindřichova Hradce a na chalupu v blízkém okolí. Měl zde spoustu přátel a známých, na které se vždy těšil a se kterými se rád setkával a vášnivě diskutoval.

Odešel vzácný člověk, který nám bude všem velmi chybět.

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Tereziín na téma: Když je třeba pomoci

ANNA

Julie Mikulová, 14 let, Matiční gymnázium Ostrava (1. kategorie, Cena Erika Poláka)

Posunula si brýle ke kořenu nosu a rozhlédla se po místnosti. Ta byla tmavá, neútluná. Měla pocit, jako by se tady zastavil čas a všechna radost se ze světa vytratila. Kolem bylo jen pár náhodně postavených židlí sestavených z toho nejnepříjemnějšího materiálu, který kdy viděla. Jen při pomýšlení na to si musela protáhnout záda, měla pocit jako by tady seděla už hodiny a hodiny. To ale neměla dělat, protože hned připoutala pozornost dozorčího stojícího u dveří. Ty byly mohutné a uprostřed bylo malé okýnko, ona ale seděla moc daleko, aby přes něj viděla. Dozorčí si ji nedůvěřivě měřil pohledem, nakonec se ale přece jen vrátil ke své práci. Po dlouhé době sezení na nepohodlných židlích a v neskutečně vydýchaném vzduchu se jí dělalo mdlo a měla chuť zvracet. V místnosti se nevětralo a o světlo byla také ochuzena, jelikož jediné okno bylo umístěno téměř u stropu a bylo překryto plachtou, nejspíš pro zachování diskretnosti. Anna neměla nejmenší tušení, co ji čeká a skoro začala svého rozhodnutí litovat. Teď už ale nebyla cesta zpět a ona si to moc dobře uvědomovala. Bylo jí do breku, když si uvědomila, kolik se toho za posledních pár let změnilo. Co všechno ztratila. Na chvíli zavřela a oči a dovolila si aspoň trochu zavzpomínat.

„Počkej!“ zavolala jsem na spolužačku. Byl poslední prázdninový den roku 1940, slunce pářilo a mírný vánek nám cuchal vlasy. Rozběhla jsem se za ní, tráva po kolena mi ale cestu komplikovala. Nikdy jsem nebyla zrovna nejrychlejší, a tak měla Hana už docela slušný náskok. Píchalo mě v boku, slzy se mi draly do očí, ale já se jim přesto snažila odolat. Velké holky přece nebrečí. Lehla jsem si do trávy a začala sledovat oblohu. Fascinovala mě. Dokázala bych se na ni dívat hodiny a hodiny. To se mi bohužel nepovedlo, Hana brzy přiběhla a zašklebila se na mě: „Ty jsi ale pomalá.“ To mě rozhořčilo ještě více. „A ty jsi jen blbá Židovka,“ odvětila jsem jí a dělala uraženou. Neuvědomila jsem si váhu svých slov, zato Hana ano, a tak s brekem odběhla pryč. Rychle jsem si uvědomila svou chybu, a tak jsem si slíbila, že se jí zítra omluvím. Šla jsem domů a dostala vynadáno za rozčuchané vlasy a špinavé oblečení. Bylo mi to ale jedno, hlavně jsem chtěla mluvit s Hanou. Ta ale do školy další den nedorazila. A den poté také ne. Tehdy na louce, to jsem jí viděla naposled.

Dozorčí otevřel obrovské dveře, aby umožnil vstup dalšímu dobrovolníkovi. Anna věděla, že tento člověk určitě není odsud, tvářil se totiž stejně nervózně jako ona.

Byl to již postarší pán, mohl být o dobrých dvacet let starší než ona sama. Ale i pod plandavým oblečením byly vidět vyrýsované ruce a zpevněné tělo. Zvědavě si jeden druhého měřili, ani jeden z nich se však nechtěl kdoví jak vybavovat, a tak radši oba znovu upadli do svých myšlenek.

„Hrozně se mi líbí Antonín,“ přiznala jsem se Mance. Dlouho jsem to tajila, ale tajemství jsem před ní nikdy moc dlouho neudržela. „Vždyť to je jasné, Anno,“ rozesmála se nahlas. Její smích byl moc pěkný, zvonivý, plný radosti. Mohla bych ho poslouchat celé hodiny. „A ty se mu líbíš taky, abys věděla,“ zaculila se. To mě zaujalo. „Vážně?“ snažila jsem se znít co nejvíc lhostejně, aby si mě sestra nedobírala, ale to se mi podle její reakce nepovedlo. „No jo, měla bys za ním zajít,“ navrhla. „Možná se stavím,“ odvětila jsem, ale v hlavě jsem si už připravovala své nejhezčí sváteční šaty.

Do místnosti vešel další muž, tentokrát v něm ale Anna bezpečně poznala vojáka. „Doklady,“ ucedil, aniž by k nim vzhlédl. Anna bleskově vytáhla malou knížku z kapsy, zato muži naproti to trvalo o značnou chvíli déle. Nejdřív se přehraboval v tašce, až nakonec vítězoslavně podal už otrávenému vojákovu svůj doklad. Ten bez jakéhokoli dalšího slova odešel a dveře za ním nepříjemně zavrzaly. Anna se opřela o zeď a opět zavřela oči.

Cloumal se mnou hněv. Nevěděla jsem, co mám dělat nebo kam jít. Najednou mi připadalo, že na světě už není žádné bezpečné místo. To jediné bylo totiž v náručí Antonína, a ten byl teď pryč. Odvezli ho. Ti všiváci ho odvezli. S celou jeho rodinou. Přišli v noci, v tu dobu totiž oni většinou chodí, sebrali celou rodinu a všechn majetek. Chtělo se mi brečet, křičet, sténat. Měla jsem chuť ječet na ostatní: „Copak to zlo nevidíte? Jste snad slepí?“ Možná bych to i udělala, kdyby mě rodina nezastavila. Ale ani oni mi pomoci nemohli. Má maminka vždy říká, že nejlepším lékem je čas. A asi má pravdu. Začala jsem pracovat u rodičů v krámě a práce mě zaměstnává natolik, že na žádné truchlení ani nemám čas. I přesto to ale bolí. Tak šíleně to bolí.

„Proč tady jste?“ položil otázku muž sedící naproti ní. „A proč Vy?“ odsekla Anna. Teď na konverzaci neměla nejmenší náladu. „Nechávají nás tady teda dlouho čekat, co,“ snažil se muž dál o rozproudění konverzace. „Hádám, že takhle to chodí, když chce člověk dělat dobrovolníka v Tereziíně,“ dodal a zasmál se sám vlastnímu vtípu. Annu to nepobavilo, jen pokrčila rameny a upřela svůj zrak do stropu.

Byl květen 1945 a já seděla u stolu sama. Už nezbyl nikdo, kdo by tady se mnou byl. Všechno mi to chybělo. Dobírání Hany, která se mi ztratila, Mančín smích, Antonínova náruč, maminčina laskavá slova. To všechno bylo pryč. Celý svět se zhroutil. Rodiče zatkli za šmelinářství, Antonín byl bůh ví kde a Manka se steskem zbláznila, až si radši na život sáhla. Všechno, co dělám, poztrácí smysl, jsou to jen mechanické pohyby, má duše jakoby ale byla pryč. Když jsem toho osudného dne zamykala krám, uviděla jsem na skle plakát. **Hledáme dobrovolníky do Terezína.** V té chvíli ve mně hrklo. Můžu pomáhat. Doopravdy pomáhat. A nemůžou právě tam být mí rodiče s Antonínem? Nemůžu se tam s nimi shledat? Ta malá jiskřička naděje mi vrátila všechn život do žil, v tu chvíli jsem cítila, jak ve mně proudí. Všechn rozum mi zakalila naděje. Rychle jsem se sbalila a do Terezína zamířila. Naděje. Na lepší život, na zázrak, na to vykonat aspoň trošičku dobra v tomto zlém světě. Naděje. Ta to všechno způsobila.

„Můžete jít dál,“ řekl dozorčí dvěma dobrovolníkům. Anna se v tu chvíli už chvěla a měla pocit, že všechno vyzvrací. Slyšela nějaké povídačky o Terezíně a strašně se bála. Hluboce se nadechla, dala si ruce do kapes a vydala se ke dveřím. Za lepší život, pomyslela si, když jimi procházela.

Naděje. Není to nic hmatatelného nebo drahého, ba ne, je to tak obyčejné, že ji může mít každý z nás, a i to ji dělá tak výjimečnou. Ať už za nadějí stálo cokoli, všichni z dobrovolníků ji jistě měli. To jsem chtěla ukázat na příběhu Anny, která zprvu žila spokojený život – ne moc odlišný od toho, který žije většina z nás. Válka ji o všechno připravila. Mohla se vzdát a upadnout v depresi. Ona se ale chytla i toho nejmenšího stébka naděje a rozhodla se bojovat dál. A k tomu potřebovala více síly, než si většina z nás vůbec dokáže představit.

Naděje je všudypřítomná a může být v člověku způsobena čímkoli. Ať už pozitivním přístupem k životu, nějakým impulsem, milým slovem nebo něčím tak malým jako je cár papíru nalepen na okno krámu. Naději nemusí vzbudit vážná situace, jako je válka nebo například v dnešní době pandemie. Můžeme ji najít jak v každodenním životě, tak v situacích tak nepříjemných, že si je ani neumíme představit.

Naděje nás dokáže provést čímkoli, posiluje naši víru a já myslím, že právě ona spojuje všechny dobrovolníky, kteří svojí pomocí chtějí udělat svět lepším místem, ať už v Terezíně nebo kdekoli jinde či jindy na světě. Proto doufám a prosím, bez ohledu na to, v jaké životní situaci se nacházíte, nikdy ji neztrácejte. Právě ona totiž může být vašim největším spasitelem.

Helena Spoustová, 14 let, Gymnázium Jana Keplera, Praha, (2. kategorie, 2. místo)

Nový památník šoa ve Vídni

Michaela Vidláková

(podle: <https://www.nationalfonds.org/shoah-wall-of-names-memorial>,
<https://www.nationalfonds.org/shoah-namensmauern-gedenkstaette>)

Projekt výstavby tohoto památníku inicioval Kurt Yakov Tutter a Sdružení pro výstavbu Pamětní zdi jmen obětí šoa.

Kurt Y. Tutter se narodil v roce 1930 ve Vídni. V roce 1939 uprchl s rodinou do Belgie, kde s pomocí belgické rodiny i s mladší sestrou Ritou přežili šoa. V květnu 2000 založil Kurt Y. Tutter iniciativní skupinu na podporu a realizaci projektu Pamětní zdi jmen. V následujících letech přislíbili projektu podporu významní Rakušané. V květnu 2006 bylo spolu s iniciativní skupinou založeno „Sdružení pro vybudování Památníku Zdi jmen židovských dětí, žen a mužů z Rakouska zavražděných během šoa“.

Rozpočet projektu ve výši přibližně 5,3 milionu eur byl financován z příspěvků několika zúčastněných stran: Výtěžek fundraisingové večere pořádané Svazem rakouského průmyslu v září 2018 činil 230 000 eur, spolkové provincie podle usnesení konference zemských hejtmanů v listopadu 2018 přispěly 600 000 eur, největší část rozpočtu tvořil podle usnesení Rady ministrů státní příspěvek Spolkové země Rakousko 4 460 000 eur.

Dne 9. listopadu 2018 se v parku Ostarrichi uskutečnil symbolický ceremoniál zahájení stavby za účasti Kurta Y. Tuttera. Význam tohoto okamžiku podtrhla účast zástupců veřejné sféry, včetně předsedy Národní rady, spolkového kancléře a vídeňského radního pro kulturu.

Památník byl postaven v parku Ostarrichi před budovou Rakouské národní banky. Koncepce návrhu nového památníku má oválný tvar a skládá se z řady kamenných zdí s vyrytými jmény asi 65 000 rakouských Židů, kteří byli zavražděni během šoa. Plánováním a realizací památníku byla pověřena architektonická firma Wehofer ZT GmbH, stavební práce byly svěřeny společnosti Bundesimmobiliengesellschaft

GmbH. Správu financí, včetně veřejných dotací, darů a výdajů měl na starost Národní fond Rakouské republiky pro oběti šoa.

Do procesu plánování byly zapojeny všechny zainteresované složky a potřebné kroky byly smluvně zajištěny na základě vzájemné dohody v r. 2019. Všechny zúčastněné subjekty jsou s výběrem místa v v parku Ostarrichi velmi spokojeny.

Stavební práce byly zahájeny v létě 2020. Pandemie COVID 19 způsobila sice v průběhu projektu ojedinělá zpoždění, ta však byla v průběhu stavby kompenzována. Rytí kamenných stěn bylo zahájeno na začátku roku 2021. Dne 25. března 2021 byla na stavbu přemístěna první z přibližně 160 kamenných zdí s vyrytými jmény. Dokončení památníku proběhlo v říjnu 2021, slavnostní otevření se uskutečnilo 9. listopadu 2021.

Vzhledem k historickému významu tohoto památníku převezmou

Kurt Yakov Tutter

společnou odpovědnost za trvalou péči a údržbu památníku Zdi jmen město Vídeň a Národní fond Rakouské republiky pro oběti šoa. V uplynulých desetiletích zřídily několik pamětních míst, mimo jiné Památník šoa na vídeňském náměstí Judenplatz, a podpořily mnoho vzpomínkových a pietních iniciativ.

Nezapomeňme na našeho mecenáše

Při příležitosti Dne vzniku samostatného československého státu 28. října 2021 bylo oznámeno, že prezident republiky udělí in memoriam plk. Janu Horalovi, MBE, státní vyznamenání medaili Za zásluhy I. stupně za zásluhy o stát v oblasti kultury.

Jan Horal (23. února 1923 Stráž při Čope – 3. listopadu 2011 Praha) byl renesanční osobností. Šíře jeho zájmů byla rozsáhlá a zasahovala do rozmanitých oblastí společenského života. Celý život ho provázela pomoc válečným veteránům, zvláště čs. letcům v řadách Britského královského letectva (RAF), za což byl oceněn vysokými vyznamenáními Velké Británie a Francie, český ministr obrany mu udělil Zásluhový kříž I. stupně.

V roce 1939 uprchl z nacisty okupovaného Československa. Jeho cílem byla Palestina, kde se chtěl přihlásit do čs. armády. Po dobrodružné cestě na jih a plavbě lodí svého cíle dosáhl. Na Blízkém východě působil v britských zásobovacích jednotkách a posléze v čs. jednotkách v protiletadlovém pluku. Na západní frontě bojoval poté jako tankista v Čs. samostatné obrněné brigádě. Za své vojenské působení obdržel řadu vyznamenání. Po skončení války se opět shledal v Československu se svou rodinou, kromě maminky, která zemřela krátce po osvobození koncentračního tábora Bergen-Belsen na tyfus. Po únorových událostech roku 1948 se mu podařilo dostat do Švédska, kde se stal úspěšným manažerem a podnikatelem. Po sametové revoluci se podruhé navrátil do Československa a začal zde úspěšně podnikat jako hoteliér.

Jan Horal měl řadu aktivit v Praze a v jižních Čechách, zvláště v Českém Krumlově. V Praze se mu podařilo vybudovat na Střížkově Hotel Duo, který se stal jedním z největších hotelů v České republice. V hotelu založil Letecký klub, který si kladl za cíl upozorňovat na činnost čs. letců v zahraničí. Hotel se tak stal místem setkávání českých i zahraničních válečných veteránů, pravidelnými hosty bývali např.

Guinea Pigs, tedy britští a spojenečtí letci těžce zranění během bojů druhé světové války a zároveň pacienti věhlasného plastického chirurga Sira Archibalda McIndoa. Jan Horal soustavně podporoval také Terezínskou iniciativu, řadu let umožnil každoroční bezúplatné pořádání sněmu Terezínské iniciativy v Hotelu Duo.

Byl také hlavním sponzorem sochy Edvarda Beneše na Loretánském náměstí před Ministerstvem zahraničních věcí. Během slavnostního odhalení v roce 2005 byl jedním z řečníků. Zásahu měl také na vztyčení pomníku prezidenta Beneše v Brně v roce 2010. Nechal rovněž umístit busty dvou prvních demokratických prezidentů na nádvoří svého Hotelu Růže.

Jan Horal byl i členem Židovské obce v Praze. Podporoval také židovské památky v Českém Krumlově, židovský hřbitov a synagogu. Od roku 2001 byl členem Rotary klubu Praha-Staré Město, spolupracoval také s pobočkou klubu v Č. Krumlově. Od roku 2006 byl čestným občanem městské části Praha 18. Mimo jiného byl také čestným členem správní rady in memoriam nadace Muzeum Kampa – Nadace Jana a Medy Mládkových.

Byl dlouholetým sponzorem Nadačního fondu Festivalu komorní hudby Český Krumlov a členem festivalového výboru. Za vytvoření mnoha pracovních míst v Českém Krumlově obdržel

v roce 2001 Cenu města Český Krumlov. Věnoval se přednáškové činnosti s žáky a studenty, byl vytrvalým mecenášem vědeckých konferencí. Pravidelně sponzoroval Mezinárodní festival leteckých filmů, Festival vojenských filmů a Slavnostní ples veteránů.

Nezapomněl ani na své rodiště. Vždy se na bývalou Podkarpatskou Rus rád vracel. Navazoval zde styky s krajanskými spolky, kterým finančně pomáhal. Zajímal se o podkarpatské malíře, jejichž obrazy poté zdobil své hotely. Byl také členem a podporovatelem občanského sdružení Společnost přátel Podkarpatské Rusi.

Iniciativu pro udělení státního vyznamenání, kterou jsem zahájil v roce 2020, podpořilo více než 30 osobností, spolků, společností a odborných společností. Výběrem mezi ně patřili poslední žijící čs. stíhací pilot RAF arm. gen. Emil Boček, projektant pomníku E. Beneše v Brně Ing. Jan Kruml, zastupitel města Č. Krumlov dr. Vojtěch Němec, Společnost Edvarda Beneše, Odborná společnost letecká ČR, Český svaz vědeckotechnických společností, Český svaz letectví, Terezínská iniciativa, projekt proti totalitě Mene Tekel. Domnívám se, že jsme takové ocenění panu Horalovi jako republika dlužili. Vyznamenání přišlo symbolicky v roce 10. výročí úmrtí Jana Horala.

*Jiří Kopal,
foto Jadran Šetlík*

PAMÁTNÍK TEREZÍN VYHLAŠUJE DALŠÍ ROČNÍK LITERÁRNÍ A VÝTVARNÉ SOUTĚŽE

Památník Terezín vyhlašuje na rok 2022 XXIX. ročník literární a XXVI. ročník výtvarné soutěže – Memoriálu Hany Greenfieldové se společným tématem Malovat a přežít.

Terezínské ghetto bylo nacisty zřízeno v roce 1941. Až do květnových dní roku 1945 prošlo jeho zdmi na 150.000 vězňů. Fenoménem ghetta se stal kulturní život, zejména výtvarné tvorbě se věnovalo velké množství zde nuceně žijících osob. A právě těm bude věnován letošní ročník tradiční literární a výtvarné soutěže Památníku Terezín. Mnozí z nich byli ještě děti a dospívající. Jmenujme Jana Burku, rodáka z Československa žijícího po válce i ve Francii, z jehož knihy je vypůjčen název letošní soutěže. Nebo Helgu Weissovou, jejíž dětské práce dokumentovaly těžké životní podmínky ghetta.

Pavel Straka ze vzdělávacího oddělení Památníku Terezín k letošnímu tématu dodává: „*V letošních pracích by se měli soutěžící zamyslet nad otázkami, zdali neměla výtvarná tvorba i jiný význam než zachycení svědectví. Třeba i pro děti ve francouzském Izieu, jež zde žily v odloučení od svých rodičů, než je nacisté deportovali do Osvětimi. Nemá tento význam i dnes?*“

Jeho kolega ze vzdělávacího oddělení Jan Kaňa k tomu pro zájemce doplňuje: „*Výtvarné či literární práce musí soutěžící vytvořit v rámci zamyšlení nad výše uvedenými otázkami a následně nám je zašle na naši adresu. Soutěžící mají možnost volby jakékoliv umělecké formy či techniky, ale i otázek, nutná je však spojitost s vyhlášeným tématem.*“

Vzhledem k tomu, že v roce 2022 přechází předsednictví v Radě EU z Francie na Českou republiku, proběhne

výtvarná soutěž bilaterálně, a to ve spolupráci s Memorial de la Shoah v Paříži. Do účasti v literární soutěži se mohou zapojit žáci základních a středních škol, gymnázií a učilišť z České republiky, výtvarné soutěže se pak může účastnit také mládež z Francie, přičemž počet zasílaných děl z jedné školy není nijak omezen. Práce musí být předány nebo odeslány do Památníku Terezín nejpozději do 8. dubna 2022. Slavnostní vyhlášení výsledků soutěže proběhne 9. června 2022 v Terezíně. Výherci získají řadu věcných cen i peněžní odměny. Z vítězných českých i francouzských prací výtvarné soutěže bude vytvořena putovní výstava, která bude instalována v České republice i Francii.

Další informace a podmínky soutěže jsou k dispozici na webu Památníku Terezín v sekci *Vzdělávání*.

**Kontakt pro bližší informace:
Památník Terezín
Principova alej 304
411 55 Terezín**

**Vzdělávací oddělení – Mgr. Pavel Straka,
Mgr. Jan Kaňa
tel.: 416 724 563
straka@pamatnik-terezin.cz
kana@pamatnik-terezin.cz**

**Předsednictvo Terezínské iniciativy blahopřeje Lise Mikové ke stým narozeninám.
(31. 1. 2022)**

**Předsednictvo Terezínské iniciativy vás zve do Pinkasovy synagogy v Praze
na tradiční vzpomínku na vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.**

Přijďte v úterý 8. března 2022 v 10.00 hodin.

(Jestli to však dovolí v té době platná protiepidemická opatření.)

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 108 vyšlo v lednu 2022.

MK ČR E 10779